

Kodinmuutos- ohjelmista itsen esityksinä

Anne Soronen (2011) Tavallisuudesta tyylilykkyyteen? Sukupuoli ja maku kodinmuutosohjelmissa. *Helsinki: Helsingin Yliopisto*, 257 s.

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä erilaiset elämäntyyliohjelmat rantautuivat suomalaisen televisioon. Keskeistä näissä ohjelmissa on itsen esittäminen ja itsestä kertominen joko suoraan omaan persoonaan kohdistuvan muokkauksen ja muutoksen kautta tai oman identiteetin jatkeen, kuten kodin kautta. Anne Soronen tarkastelee väitöskirjassaan kahta elämäntyyli-televisi-
on edelläkävijänä toiminutta suomalaista sisustusohjelmaa, YLE TV2 -kanavalla vuosina 2001–2005 esitettyä *Kodin kääntöpiiriä* sekä Nelosella vuonna 2004 alkanutta *Innoa*. Sorosen mielenkiinnon kohteena ovat erityisesti sarjoissa tuotetut sukupuolitetun itsen esitykset ja makuneuvottelut. Myös kodinmuutosohjelmissa ilmenevät sukupuolen tuottamisen kytkökset yhteiskuntaluokan ja seksuaalisuuden tuottamiseen tai häivyttämiseen nostetaan analyysin kohteeksi.

Sorosen tutkimusaineisto muodostuu pääasiassa kyseisten sarjojen kevätkaudella 2004 lähetetyistä jaksoista. Lisäksi hän hyödyntää sarjojen verkkosivuja, nettikeskusteluja, kahden ohjelmantekijän haastatteluja ja tarkemmin rajaamatonta valikoimaa sisustusinnostuksesta kertovia sanomalehtijuttuja. Aineksia tämän aineiston analyysiin hän ammentaa niin sukupuolentutkimuksen, mediatutkimuksen, kulttuurintutkimuksen, sosiologian, historian kuin antropologiankin teorioista. Soronen on analysoinut tutkimusaineistonsa (televisio)tekstejä lähilukumenetelmää käyttäen. Menetelmän tarkka esittely ja metodologinen itsereflektio luovat tutkimuksen uskottavuudelle tukevan pohjan: erityisesti televisio-ohjelmien lähilukuun liittyvän erittelyn ja pohdinnan avulla Soronen havainnollistaa analyttisen katselun ja ”tavallisen” televisionkatselun eroja.

Keskeisenä tutkimuksen aihetta rajaavana käsitteenä tutkimuksessa toimii elämäntyyli-televisio, jonka merkityksiä hän haarukoi erityisesti suhteessa todellisuustelevision. Kuten Soronen toteaa, elämäntyyli-televisio määrittyy sekä osaksi todellisuustelevisionä että siitä erilliseksi televisiokulttuurin ilmiöksi, jota ei tule kuitenkaan ymmärtää omaksi genrekseen. Merkittävää sekä todellisuusteleviiossa että elämäntyyli-televisiossa on niiden suhde tavallisuuteen: ohjelmien keskiössä on ”tavallisten” ihmisen kuvaaminen.

Johdantoluvun jälkeen Soronen esittelee sukupuoleen ja luokkaan liittyviä avainkäsitteitään. Hän tukeutuu analyysissaan Judith Butlerin performatiivisuuden käsitteeseen, joka viittaa sukupuoleen toistuvana, sääntö-
televien käytäntöjen puitteissa tapahtuvana kehon tyylittelynä. Performatiivisuuden rinnalle Soronen tuo Pierre Bourdieun tunnetun makua, habitusta ja kulttuurin kenttiä koskevan teorian. Teorioita yhdistelemällä Soronen luo tutkimukselleen käsitteellisen työvälineen, jonka avulla hän aluksi hahmottelee sukupuolen ja luokan esittämistä ohjelmissa yleisellä tasolla. Sekä *Inno*ssa että *Kodin kääntöpiirissä* pyritään kirjoittajan mukaan osoittamaan, ettei maku sinänsä erottele, vaan se, miten hyvin sitä osaa toteuttaa käytännössä.

Kolmannessa luvussa Soronen sijoittaa kodinmuutosohjelmat suomalaisen televisiotuotannon ja elämäntyyli-televisiota koskevan tutkimuksen konteksteihin. Hän käsittelee *Kodin kääntöpiiriä* ja *Innoa* lajityyppinsä edustajina, vaikka on aiemmin todennutkin, etteivät kodinmuutosohjelmat muodosta yhtenäistä ryhmää. Sorosen mukaan ”elämäntyyli-telemaiseksi” tulkittavia ohjelmia on Suomessa esitetty ainakin 1960-luvulta saakka. Esimerkeiksi hän nostaa kuitenkin vain sisustamiseen ja asumiseen keskittyneitä ohjelmia. Elämäntyyli-televisiosta puhuttaessa tarkastelua olisi kuitenkin voinut laajentaa käsittämään esimerkiksi YLE FEM -kanavan edelleen esittämän *Strömsön* tai vaikkapa 1960–1980-luvuilla esitetyn Mainos-TV:n *Tänään kotona* -ohjelman, jossa käsiteltiin tiettyä, perheenemännän rooliin kytkeytynyttä elämäntyyliä kokonaisuutena, sisustamista ja asumista unohtamatta. Elämäntyyli-televisio pitää sisällään toki

muitakin elämänalueita kuin sisustamisen.

Seuraavissa luvuissa Soronen tarkastelee tutkimuksensa kohteena olevia ohjelmia kulutuksen tematiikan, sisustamisen sukupuolitekojen sekä maun ja omannäköisyyden kysymysten kautta. Kuluttaminen näyttäytyy sekä *Innossa* että *Kodin kääntöpiirissä* keskeisenä sisustamisen muotona. Kun kodit samalla heijastavat omistajiensa identiteettiä, on kyse itse asiassa oman identiteetin muokkaamisesta ostamisen avulla. Suomessa on kuitenkin ollut myös vahva itse tekemisen perinne, johon Soronenkin viittaa. 1960–1970-lukujen vaihteessa voimistunut tee se itse -kulttuuri toimi jatkeena kodin ja arjen rationalisointiaatteille. Tuolloin itse tekeminen määrittäytyi sekä rahan säästämiseksi että ydinperheidealin vaalimiseksi. Sorosen mukaan kodinmuutosohjelmissa arvostetaan edelleen kekseliäisyyttä, mutta ei asukkaiden itse tekemisenä vaan sisustussuunnittelijan asiantuntemuksen muodossa. Sekä *Innossa* että *Kodin kääntöpiirissä* keskeistä onkin sisustussuunnittelijoiden asiantuntijuuden korostaminen osallistujien ”tavallisuutta” ja ”maallikkoutta” vasten, vaikka kodinmuutoksilla samaan aikaan tavoitellaan peroonallisuutta ja ”oman näköisyyttä”. Kysymys siitä, miten itse tekemisen ihanne sopii yhteen ohjelmissa keskeisen ostamisen eetoksen kanssa, olisikin kaivannut lisäpohdintaa ja kontekstoimista. Viime vuosina kuluttamisen vastapainoksi on ilmaantunut erilaisia kotoilun ja tuunailun muotoja sekä niihin kytkeytyviä televisio-ohjelmia (kuten *Ratula* ja *Koto*), jotka osaltaan ovat elvyttämässä itse tekemisen perinnettä yhdistämällä siihen kierrätyksen ja ekohenkisyyden.

Sukupuolen esittämistä käsittelevä osio jää lopulta melko yllätyksettömäksi siihen nähden, että se pyrkii vastaamaan tutkijan pääkysymykseen. Soronen käsittelee sukupuolitettuja itsen esityksiä lastenhuoneiden sisustuksien, heteroparien makuneuvotte- lujen ja sinkkukotien kautta päätyen toteamaan, että konventionaalisuus ja normatiivista heteroutta tuottava kaavamaisuus hallitsee molempia aineiston sarjoja. Herkullisimmat sukupuolen esittämiseen liittyvät havaintonsa Soronen tekee tarkastellessaan *Innon* juontajan Marko Paanasen esittämistä sekä elämäntyyli-televisiota kehystänyttä

”homobuumia”. Samalla tutkimus linkittyy yhteen muiden ajankohtaisia televisiotutkimuksen teemoja käsittelevien tutkimusten kanssa. Myös luokan tematiikkaa olisi voinut nostaa enemmän esiin, mutta kuten Soronen itse toteaa, luokkaisuuden analyysistä olisi kenties saanut enemmän irti vastaanottotutkimuksen avulla. Nyt luokkaisuuden tuottamisen mekanismeista nousee eniten esiin korkeasti koulutettuihin keskiluokkiin yhdistetty kulttuurinen kaikkiruokaisuus eli sosiaalisen etäisyyden ylittäminen erilaisia kulttuurimuotoja ja -tuotteita koskevan tietämyksen avulla.

Mielenkiintoisia havaintoja tutkimuksessa tuottavat myös historialliset vertailut. Esimerkiksi todetessaan, miten tiukasti vaaleanpunainen nykyään kytkeytyy tyttöjen huoneen sisustukseen ja vaaleansininen väri poikien huoneen sisustukseen, Soronen nostaa esiin tämän ilmiön suhteellisen nuoruuden. Vielä 1900-luvun alussa vaaleanpunaista pidettiin yhtenä punaisen sävyistä ja sellaisena kuninkaiden ja muiden miesten värinä. Toisaalta selkeys ja yksinkertaisuus ovat vuosikymmenien ajan säilyneet suomalaisen hyvän maun kiistämättöminä lähtökohtina. Soronen puhuukin ”personoidusta ja pehmenneestä modernismista” sisustustyylinä, joka hallitsee sekä *Innon* että *Kodin kääntöpiirin* kotien muutoksia. Tyyllissä yhdistyvät funktionaalisuus, skandinaavinen vaaleus sekä sisustuksen rentous. Sorosen aineisto epäilemättä osoittaa pehmenneen modernismin hallitsevuuden, mutta tuo samalla esiin omat rajansa. Erilaisissa sisustuslehdissä ja -blogeissa on 2000-luvun alkuvuosina noussut suosituksi sisustus-trendiksi myös maalaisromanttinen, tanskalais- tai ranskalaisvaikutteinen tyyli. Vaalea ja koristeellinen sisustustyylisettyy selvästi vastavoimaksi skandinaaviselle selkeydelle ja ammentaa porvarillisesta runsaudesta. Kodinmuutosohjelmien suhteuttaminen sisustuslehdissä ja -blogeissa rakentuviin sukupuolen ja luokan esityksiin olisikin saattanut asettaa ohjelmat aivan toisenlaiseen valoon. Televisiotutkimus asettaa tällä hetkellä väistämättä tutkijan pohdittavaksi kysymyksen siitä, voiko televisio-ohjelmia analysoida irrallaan muusta mediasta vai onko intermediaalinen lähestymistapa jo yksi tutkimuksen välttämättömistä lähtö-

kohdista. Sorosen aineisto tosin on kerätty 2000-luvun alusta, jolloin sisustusblogien määrä ja merkittävyys ei vielä ollut läheskään sitä mitä nyt.

Sorosen tutkimus tarttuu uudehkoon television ohjelmatyyppiin melko sovinnaisen tutkimuskysymysten kautta. Sukupuolen ja luokan tematiikat nostavat esille niitä ilmiselviä kysymyksiä, joita kodinmuutosohjelmilta voisi kysyä. Tämän tyyppistä tutkimusta ei toki ole tehty suomalaisesta televisiosta liikaa, joten sikäli sille löytyy tilausta. Monin paikoin tutkijalta olisi kuitenkin toivonut hieman enemmän rohkeutta esittää aineistolle odottamattomiakin kysymyksiä. Tällöin analyysi olisi voinut yllättää sekä tutkijan itsensä että työn lukijat.

Heidi Keinonen